

LES FIGURES BÍBLIQUES DEL TEMPS D'ADVENT

Conferència a càrrec del P. Josep M. Recasens
Recés d'Advent de la Germandat de Poblet
Poblet, 27 novembre 2004

Benvolguts amics:

Som a les portes del Temps d'Advent, temps de preparació pel Nadal del Senyor, i un any més, per tercera sessió, la Comunitat monàstica de Poblet ha volgut convocar aquest dia de recés obert a tothom, encara que pensant d'una manera especial en els membres de la Germandat. És amb goig i il·lusió que els més directament responsables d'aquestencontre hem preparat aquesta jornada monàstica, quasi completa, per tal que tots els qui us heu acostat al monestir pugueu gaudir d'un temps de reflexió, de silenci, de pregària i de convivència fraterna.

Se m'ha demanat que us parli de les figures bíbliques del temps d'Advent. Aquestes figures no tenen res a veure amb les figures del pessebre, malgrat que una d'elles, la principal, la Mare de Déu, tingui un lloc preferencial en els pessebres. Bromes a part, es tracta de situar tres personatges concrets, un del Vell Testament, el profeta Isaïes, i els altres dos del nou testament, Joan Baptista i la mateixa Verge Maria, en el quadre de la història de la salvació amb referència a la primera vinguda del Senyor. Donat que ens trobem en un clima de recés per preparar l'Advent i el Nadal, al final de la conferència us proposaré unes preguntes que us ajudin a fer una reflexió profitosa.

La història de la salvació

Quan parlem d'història de salvació ens referim a un procés en el temps per un costat, i al motiu o mòbil d'aquest procés: la salvació. No oblidem que la salvació és un do gratuït de Déu, fruit de la seva decisió lliure i benvolent. Per això podríem ben dir que aquesta història és una història d'amor, una *'love story'* entre dos protagonistes, Déu i el Poble d'Israel, el seu poble. Així mateix ho descriu amb un preciós i ric simbolisme el profeta Ezequiel en el capítol setze. Déu, doncs, posa en marxa el projecte de salvar tots els homes, és a dir, d'alliberar-los del domini del mal i de la caducitat, i ho fa valent-se d'un poble i en el temps que ell va considerar oportú.

Aquest procés, llarg i accidentat, correspon també al procés lent i pedagògic de la revelació. Podem dir amb tota certesa que el poble d'Israel neix pròpiament com a fruit d'un alliberament. Els exegetes estan d'acord en afirmar que la primera irrupció de Déu en la història de la humanitat fou un acte alliberador. Déu es fixà en l'estat de prostració i esclavatge en què es trobava el poble d'Israel a Egipte i va prendre causa a favor d'ell. En la història de la humanitat no es coneix cap altre cas d'una opressió tan inhumana com la que patí el poble

d'Israel a l'Egipte. En dades cronològiques ens situem entre els anys 1300-1250 abans de Crist.

Tota la història patriarcal anterior és fruit d'una elaboració feta a partir d'una tradició oral molt posterior a les dades que hem indicat. Penseu que els textos més antics de la Bíblia daten del segle Xè abans de Crist, en temps de la reialesa, quan el Poble ja s'havia instal·lat a la Terra Promesa. Per altra part, era necessari un alfabet i un tipus d'escriptura que facilités la transcripció de la tradició oral sobre un material apte per a escriure: tauletes, pergamí o papyrus. L'alfabet hebreu es basa en l'alfabet fenici, descobert a Biblos mil cinc-cents anys abans de Crist, descobriment que fou autènticament revolucionari i providencial per a la transmissió de la revelació bíblica.

Déu, per tant, decideix treure aquest poble de l'esclavatge i portar-lo a la llibertat. Ell promet donar-li una terra, la terra promesa, i fer-lo fecund en un clima de pau i prosperitat. Déu serà fidel a la promesa, però no fixa cap data. El mateix nom de Jahvè, revelat a Mosès en el Sinaí, té un significat enigmàtic: *"Jo sóc el qui seré"*. És a dir, Jo sóc aquell que m'aniré manifestant, que és com si digués: Tu veuràs qui sóc jo al llarg del temps, a través de les meves manifestacions gratuïtes i portentoses. El Poble de la promesa féu experiència del poder de Déu, del seu Déu, un Déu que, amb el temps, aniria apareixent als seus ulls com el Déu únic. Déu començà a manifestar el seu poder a través de les plagues d'Egipte, el pas del Mar Roig, el manà i les guatilles en el desert, l'aigua que brollà de la roca, el pas de Jordà, etc. En la llarga caminada pel desert el poble fou sotmès a una purificació incessant que comportava una fe incondicional en ell. Déu tenia els seus plans sobre Israel, i l'única cosa que li demanava és que es fiés d'ell.

Un cop instal·lat a Israel, després d'haver expulsat els pobles de Canaan, el Poble escollit passà d'una vida nòmada a una vida sedentària. Això li permeté no solament de cultivar la terra sinó també de crear un àmbit cultural i cultural sòlids. Amb la institució de la reialesa es constituí un cercle cultural al voltant de la cort. La cosa comença amb el regnat de David i els seus successors, principalment amb el seu fill Salomó. El rei David apareix com un monarca emblemàtic en la història d'Israel. Es tracta d'un rei ungit, és a dir, un Rei Messies. La idealització del Rei David en la història posterior, unit a la promesa que trobem a 2Sm7, quan el profeta Natan li comunica que Déu li construirà un casal i que el seu tron es mantindrà per sempre, farà que el poble sospiri per aquest regnat del nou David, un Messies Rei que serà el reflex perfecte del fill de Jesè. I és que els reis posteriors a David, ja a partir del mateix Salomó, no seguiran la seva línia. Amb Roboam, fill de Salomó, (933-916 aC), Israel es partí en dos regnes: el regne del Nord s'anomenà Israel i el del sud, Judà. Es formaren dues dinasties independents amb reis que no donaren la talla. L'expressió repetida en el text bíblic: *"Féu el mal que ofèn els ulls de Déu"*, ve a ser com un 'ritornello' interminable que revela la decadència escandalosa amb què havia caigut la reialesa pocs decennis després de David. Una decadència fruit també del contagi amb els costums dels pobles veïns, abocats a la idolatria i a tota mena de disbauxes.

La fidelitat al Déu de l'aliança fou la predicació incansable i insistent de tots els profetes que Déu anà suscitant en cada moment de la història d'Israel. En els inicis es tractava de líders carismàtics, com Josué, els anomenats Jutges (Gedeó, Jeftè, Samsó i altres, i principalment Samuel, que fou considerat com a profeta). El terme 'profeta' és la traducció del mot hebreu *'nâbî'*, que vol dir 'el cridat', o bé 'el qui anuncia', i ambdós sentits expressen l'essencial del profetisme israelita. El profeta és un missatger i un intèrpret de la paraula divina. Com a primers profetes destaquen Elies i Eliseu, segle IX abans de Crist. Se'ls anomena profetes no escriptors i actuen en el regne del Nord. Tot seguit, cap el 750 abans de Crist apareixen els profetes escriptors, Amós i Osees, i cap el 740 Miquees i Isaïes.

El profeta Isaïes

Anem a parlar ara del protagonista velltestamentari del temps d'Advent. Ben bé més del 80% de les lectures bíbliques de la litúrgia del temps d'Advent, tant de l'ofici diví com de la missa, són d'aquest profeta.

El ministeri d'Isaïes va del 740 al 700, i exercí de profeta a Jerusalem durant quatre regnats: des de la mort del rei Ozies(781-740), passant pels regnats de Jotam (740-735), Acaz(735-716) i Ezequies (716-687). Isaïes fou, doncs, un profeta de la cort, a Jerusalem, i, per tant, amb un gran prestigi i autoritat moral. D'aquí ve que la seva influència deixà escola, i donà nom a un llibre que abasta quasi tres-cents anys de la història del Poble de Déu. El llibre bíblic que porta el seu nom fou confegit pròpiament en tres períodes que anirien del 740 fins cap el 450 abans de Crist, tot i que des de la mort del profeta, cap el 680, i fins cap el 539 (uns 140 anys més tard) no es reprèn la seva tradició. D'aquí ve que es parli del Proto-Isaïes –primer Isaïes-, Deutero-Isaïes –segon Isaïes- i Trito-Isaïes -tercer Isaïes-. El Proto-Isaïes correspon a l'activitat profètica del nostre personatge històric. Dels seixanta-sis capítols que componen l'obra isaiaica, els 39 primers pertanyen al Proto-Isaïes, del 40 al 55 parlaríem del Deutero-Isaïes, i de la resta, del 56 al 66, del Trito-Isaïes. Es tracta de moments històrics ben definits del Poble d'Israel que ens permeten fer un seguiment de l'evolució religiosa com a poble i de la seva vocació a ser ferment universal de salvació.

El profeta Isaïes començà a exercir el seu ministeri l'any de la mort del rei Ozies, anomenat també Azaries. La vocació profètica li fou concedida en una visió que tingué al Temple. Allí féu experiència de la transcendència del Déu tres vegades sant. El sant, sant, sant de la missa està tret justament d'aquesta visió dels serafins que s'ho cridaven l'un a l'altre. El rei Ozies fou atacat de la lepra i morí leprós. El text bíblic (2R15,5) atribueix la malaltia del rei a un càstig diví, per no haver suprimit el culte idolàtric dels llocs alts. Per tant, el nostre personatge apareix en el moment de l'eclipsi d'un rei colpit per una malaltia que el feia impur i l'obligava a viure a part. No deix de ser tot un símbol un inici de ministeri profètic en aquestes circumstàncies. Al rei Ozies el succeí, ja en vida, el seu fill Jotam, que tingué un regnat relativament curt, cinc anys. Després d'ell regnà el seu fill Acaz, i és al començament del regnat d'aquest rei que apareix per primera vegada el profeta Isaïes en el primer pla de l'actualitat política. D'aquesta manera Isaïes esdevé un conseller reial.

En aquest moment històric hi ha un imperi amenaçant: l'imperi assiri, al nord-est d'Israel. Per tal de fer front al seu poder, els reis d'Aram (Síria) i d'Israel s'alienen contra Assíria, i demanen a Acaz que els faci costat, però aquest prefereix posar-se sota la protecció del rei d'Assíria, cosa que provoca els seus veïns que li envien una expedició punitiva a Jerusalem. El consell d'Isaïes és de deixar-se de coalicions i confiar més en el Senyor. Isaïes serà, com el profeta Elies, encara que una mica més moderat, el defensor d'un jahvisme radical: "Si no creieu no subsistireu", dirà. La fe pel profeta es basa en la fermesa, en la tranquil·litat i en l'humil confiança en Déu. Aquesta fe es recolza en signes com el del naixement de l'Emmanuel, signes que situen la fe en el domini de la realitat i no en el de l'utopia. **L'oracle de l'Emmanuel:** *"La noia tindrà un fill, i li posaran Emmanuel, que vol dir 'Déu és amb nosaltres'"*. És pronunciat per Isaïes justament en aquests moments d'incertesa i temor del rei Acaz davant de l'amenaça dels reis veïns. El missatge d'Isaïes és una promesa de prosperitat i de pau per a Judà. Aquesta noia de què parla l'oracle d'Isaïes és probablement l'esposa del rei, però aquest text ha estat evocat per la tradició posterior com una visió messiànica. La 'noia' serà equiparada a la Verge Maria, que porta al món el Príncep de la Pau, l'Emmanuel (=Déu amb nosaltres) per excel·lència. D'aquesta manera, Isaïes vol indicar que el Déu transcendent és també el Déu proper, que fa història amb el seu poble i es fa solidari d'ell.

El fill i successor d'Acaz, Ezequies, serà un rei bo i fidel a l'aliança, que posarà la seva confiança en el Senyor i lluitarà fermament contra la idolatria. Durant el seu regnat Isaïes serà també el seu conseller. En aquest temps el rei s'hagué de sotmetre al vassallatge del rei d'Assíria, però per tal d'alliberar-se d'aquesta servitud intentarà de fer coalició amb el faraó d'Egipte, cosa que el profeta Isaïes també desaprovarà. En aquest període que precedeix i segueix a la ruina de Samaria –Regne del Nord–, Isaïes va pronunciar la majoria d'oracles. L'intent de desempallegar-se del rei d'Assíria per part d'Ezequies provocarà les ires d'aquest que es presentarà amb un exèrcit nombrós per assetjar Jerusalem. Ezequies fa una llarga pregària al Senyor i Isaïes li fa sentir la paraula favorable del Senyor, de manera que el rei d'Assíria hagué de fugir a Nínive després que l'àngel del Senyor hagué sembrat de cadàvers el camp dels assiris. Novament les paraules de coratge i de fe del profeta Isaïes esdevenen un suport reconfortant pel rei i pel poble que veu com la mà de Déu l'afavoreix i el deslliura dels enemics. De la vida d'Isaïes més enllà del 700 no en sabem res. Segons una tradició jueva, hauria estat martiritzat –sembla que serrat– per l'impíu rei Manasés, fill d'Ezequies.

Isaïes fou, per tant, un profeta encarnat en la realitat social, política i religiosa del seu poble, un home que sabé veure Déu en els esdeveniments i els esdeveniments des de Déu. Isaïes fou un home valent a l'hora de defensar la integritat de l'aliança i estava convençut que Déu porta el seu Poble i que és sempre fidel a les promeses. Per això no deixà de ser una mena de corcó quan denunciava la falsedat del culte, un culte que combregava amb injustícies de tota mena. Aquesta radicalitat moral del profeta, que trobem en altres profetes anteriors i posteriors, serà la que també predicarà Jesús davant els fariseus i mestres de la llei del seu temps.

A vuit segles de distància, Isaïes ja profetitzava l'era d'un plançó sortit de la casa de Jesè, un nou David, que se cenyirà de justícia la cintura, el Messies (=Rei ungit) sobre el qual reposarà l'Esperit del Senyor. S'anomenarà Conseller admirable, Déu-Heroi, Pare per sempre, Príncep de Pau, que s'asseurà en el tron de David i el seu regne de pau no tindrà fi. La seva presència enmig del poble d'Israel serà com una llum en les tenebres, llum que il·luminarà les nacions. El Regne messiànic anunciat per Isaïes crearà una situació totalment nova, una revolució inimaginable. Serà un regnat de salvació i de benedicció: es desclouran els ulls dels cecs, les orelles dels sords s'obriran, el coix saltarà com un cérvol, i la llengua del mut llançarà crist de joia, al desert naixeran rius d'aigua i torrenteres en l'estepa, la terra àrida esdevindrà un estany i el país xardorós una deu d'aigua, etc.

El profeta Isaïes acaba sent una mena d'heroi nacional, donada la seva participació activa en els assumptes del país. A més és un poeta genial, i la brillantor del seu estil així com la novetat de les seves imatges fan d'ell el gran 'clàssic' de la Bíblia. La força concisa, la majestat i l'harmonia de les seves composicions seran úniques en la literatura profètica, però la seva grandesa és abans que tot religiosa. L'escena de la seva vocació en el temple va deixar en ell una petjada inesborrable. Allí féu experiència de la transcendència de Déu i al mateix temps de la indignitat de l'home. El seu monoteisme té quelcom de triomfal, i també de paorós: Déu és el Sant, el Poderós, el Fort, el Rei. L'home, en canvi, és un ésser tocat pel pecat, del qual Déu li demana reparació. És el profeta de la fe, com hem dit més amunt, i està *convençut* que la salvació només vindrà de Déu. Després de la prova que haurà de patir el Poble, ell creu en la supervivència d'una resta de la qual sortirà un rei que serà el Messies. Per això, podem dir que Isaïes és el més gran dels profetes messiànics. Cal afegir encara la importància que pren Jerusalem en els seus escrits. La Ciutat Santa, i especialment el temple, apareix no solament com un centre de pelegrinatge pel poble d'Israel, sinó àdhuc el lloc de confluència de totes les nacions, com la capital del món, seu de la saviesa: *"Veni, pugem a la muntanya de Sió, al temple del Déu de Jacob. Ell ens ensenyarà els seus camins, i nosaltres seguirem les seves rutes". Perquè de Sió en surt l'ensenyament, de Jerusalem, la paraula del Senyor. Ell serà jutge entre les nacions, arbitrària tots els pobles.*

Bé, fins aquí us he exposat molt resumit els aspectes més destacats del profeta Isaïes real, el que ha donat el nom al llibre i que protagonitza la primera part del llibre. Hem vist també aquelles referències del text bíblic més citades durant el temps d'Advent i que fan del nostre personatge un herald de la vinguda del Messies.

La segona part del mateix (cc. 40-55), l'anomenat Deutero-Isaïes és molt diferent de la primera part. Es tracta de capítols afegits al llibre primer molt posteriorment, ben bé un parell de segles més tard. Només cal dir que el nom d'Isaïes no hi apareix mai, i el marc històric és molt divers. Jerusalem ha estat presa i el poble es troba a l'exili, a Babilònia. Comença, però, narrat l'alliberament per part del rei persa, Cir, que ve a ser com un cant d'esperança per donar ànims als exiliats: *"Consoleu, consoleu el meu poble"*. D'aquí ve que a aquesta segona part del llibre se l'hagi anomenat 'Llibre de la Consolació d'Israel'. El retorn de l'exili de Babilònia és dibuixat amb un to eufòric i

trionfalista que fa recordar al poble escollit la sortida d'Egipte, en una mena de nou èxode vers la Terra Promesa. Els prodigis del primer Èxode ja són recordats, però, com a penyora de la protecció divina en la primera part del llibre (10,25-27). Des del començament del 'Llibre de la Consolació d'Israel', ens imaginem com les caravanes de repatriats tornen a Israel entre cants de festa i alegria. Llegim: *'Escolteu una veu que crida: "Obriu en el desert un camí al Senyor, aplaneu en l'estepa una ruta per al nostre Déu. S'alçaran les fondalades, s'abaixaran les muntanyes i els turons, el terreny escabrós serà una plana, i la serralada una ampla vall. Llavors apareixerà la glòria del Senyor, i tothom veurà alhora que el Senyor mateix ha parlat"*. Aquest text serà reprès per Joan Baptista en l'inici de la seva predicació com a precursor del Senyor. (vegeu Mt 3,3; Mc 1,3 i sobretot Lc 3, 4-6). Tot ha estat obra del Senyor sobirà, que ha escollit el rei Cir com a rei benèvol, encara que idealitzat, perquè permetés el retorn del poble escollit a la seva terra: *'Tu, Israel, servent meu, poble de Jacob que m'he escollit, descendent d'Abraham, amic meu, jo t'he pres de l'extrem de la terra, t'he cridat de les regions més llunyanes i t'he dit: "Ets el meu servent; et vaig escollir i no t'he rebutjat. No tinguis por, que jo sóc amb tu –expressió que es repeteix multitud de vegades en el Segon Isaïes-. No et neguitegis, que jo sóc el teu Déu. Jo et dono força i t'ajudo, et sostinc amb la meva dreta bondadosa'*. (41,8-10).

El Segon Isaïes inclou quatre peces líriques, els cants del 'Servent de Jahvè' (42,1-7, 49,1-9; 50,4-9; 52,13-53,12) que descriuen un perfecte deixeble de Jahvè, que predica la fe veritable, sofreix per expiar els pecats del seu poble i és glorificat per Déu. Aquest 'Servent' s'ha volgut identificar amb el mateix profeta o bé amb el poble d'Israel. Sigui el que sigui, l'Església cristiana ha vist en aquest servent l'anunci misteriós de la vida i la mort redemptora de Jesús, el veritable Servent de Déu.

Novament apareix el centralisme de Jerusalem així com la crida universal a la conversió enmig d'un monoteisme radical defensat amb una gelosia ferotge amb expressions com aquestes: *'Jo sóc el Senyor i no n'hi ha d'altre'* (44,6; 45,5); *'Jo sóc Déu, i ningú més'*(45,22); *'Jo sóc el Senyor, el vostre Sant, sóc el creador d'Israel, el vostre rei'* (43,15); *'Ho dic jo, el Senyor de l'univers'* (45,13).

La tercera part del llibre d'Isaïes ve a ser com la continuació tradicional de la segona, obra dels deixebles del profeta consolador de l'exili. El poble ja està instal·lat de nou a Israel i s'ha instaurat també el culte en el temple, d'aquí la seva insistència en temes culturals, la reprovació de la idolatria, l'acusació dels dirigents indignes d'Israel, el dejuni autèntic, el sentit del dissabte, com a dia consagrat a Déu, etc. Per això aquí també apareix amb força el simbolisme nacional de Jerusalem com a centre d'atracció per a tots els pobles. En una visió mística, l'autor del tercer Isaïes veu fins i tot Jerusalem com l'esposa del Senyor, tema que reprendrà sant Joan a l'Apocalipsi.

Per tot el que hem anat dient, queda clar que Isaïes, el profeta històric, i tot el llibre que porta el seu nom, entren de ple en el gran panorama de l'Advent, saludant-lo i albirant-lo de lluny amb una intuïció mística que és un indicatiu clar d'una revelació progressiva.

Abans de continuar amb les altres figures del temps d'Advent voldria deixar en clar que el profeta Isaïes no té l'exclusiva com a profeta del temps d'Advent. En realitat, tots els profetes, per la seva condició de persones carismàtiques i inspirades, tenen la mirada posada en l'horitzó dels temps messiànics. Així Miquees, Jeremies, Sofonies, Baruc, els autors dels salms messiànics, Daniel, etc.

Joan Baptista

I dels segles VIII-V abans de Crist saltem al segle I, segle del Nou Testament, amb una figura contemporània de Jesús. No solament això, sinó fins i tot parent pròxim d'ell. En aquest terreny sembla que ens hi trobem més ambientats que no pas en el de l'Antic Testament, i que tot ens resulta ja més familiar. Per això no m'hi estendré tant com en Isaïes.

Joan Baptista és fill d'uns pares estèrils i ancians. I segons l'evangeli de Lluc, el seu engendrament fou fruit d'un disseny especial de Déu. Zacaries, el seu pare, era sacerdot del temple, i mentre oferia encens en el santuari se li aparegué un àngel del Senyor que li anuncià que tindria un fill a qui li posaria el nom de Joan, que vol dir 'el Senyor és favorable, el Senyor és gràcia'. El nom de l'àngel era Gabriel, el mateix que s'aparegué a Maria a Natzaret. Hi ha, doncs, un paral·lelisme entre l'anunci del naixement de Joan Baptista i el de Jesús, així com una diferència de grau entre ambdós: Joan és fill de dos ancians estèrils, i Jesús és fill d'una Verge. Zacaries dubta de l'anunci de l'àngel i queda mut, Maria, en canvi, acull amb humilitat les paraules de Gabriel i concep el Fill de Déu. Però Joan Baptista serà l'home més gran nascut de dona, segons expressió del mateix Jesús (vegeu Lc 7,28). Quan Elisabet, la seva mare, fou visitada per Maria, Joan saltà d'entusiasme dins les entranyes de la seva mare, signe que revela que reconegué Jesús ja des del ventre de la seva mare. Per això, des d'aquell moment fou confirmat en gràcia i nasqué sense pecat original. Ell, el profeta de l'Altíssim, tal com cantà el seu pare, havia d'anar davant del Senyor a preparar els seus camins i fer saber al poble que li venia la salvació i el perdó dels pecats.

Joan, doncs, està predestinat ja abans de néixer a ser profeta, justament en un moment històric en què els profetes ja havien deixat d'actuar. I fins i tot la seva forma d'exercir de profeta no deixa de cridar l'atenció per la seva originalitat: fa vida en el desert, vesteix una simple pell de camell amb un règim dietètic auster i salvatge ja que s'alimenta de mel boscana i de llagostes, invita el poble a la conversió mitjançant un bany d'immersió en el Jordà i denuncia sense cap respecte humà els fariseus i mestres de la llei i fins i tot el mateix rei Herodes pel seu concubinat amb Herodies, la dona del seu germà Filip. Joan Baptista està, doncs, en la línia dels profetes, concretament en la línia d'Elies, el fervorós profeta de Tixbé de Galaad, a l'est del Jordà. Però tot i les semblances amb ell, presenta unes característiques molt singulars i totalment noves. Joan es presenta com el precursor del Messies, aquell que ve a preparar els camins del Senyor. Per això dirà als qui l'escolten: *"Jo us batejo només amb aigua, però ve el qui és més fort que jo, i jo no sóc digne ni de deslligar-li les corretges de les sandàlies: ell us batejarà amb l'Esperit Sant i amb foc"* (Lc 3,16, i paral·lels). El baptisme amb foc que anuncia Joan en aquest verset ve a significar el gran dia de Jahvè, tan predicat en la tradició profètica. En aquest sentit, doncs, Joan actualitza la

predicació profètica antiga i la fa fins i tot imminent. Utilitza també el llenguatge apocalíptic: vent, foc, judici. El dia de Jahvè serà un dia terrible pels pecadors i un dia de salvació per als justos.

La predicació de Joan causà un gran efecte entre el poble, i molts acudien a ell a fer-se batejar i escoltar la seva predicació. Joan motivava el poble a convertir-se i els captivava precisament per la seva coherència de vida i per la seva valentia a l'hora de denunciar les autoritats del poble. Jesús optà també per posar-se a la cua dels qui, atrets per la predicació escatològica del Baptista, reconeixien els seus pecats i esperaven el dia de Jahvè. Jesús es presenta a Joan perquè el bategi, Joan el reconeix i no gosa batejar Jesús i afirma que és Jesús qui l'hauria de batejar a ell. Però el baptisme de Jesús, a més de ser l'inici de la seva missió messiànica, vol significar també que ell assumeix en ell mateix tot el pes del pecat humà per transformar-lo en Justícia (= santedat) i també per encarnar el Servent sofrent de què parla el profeta Isaïes, sobre el qual reposa l'Esperit del Senyor que l'ungeix com a Messies-Servidor. La teofania del Baptisme del Senyor confirma a Joan que Jesús inaugura la redempció d'Israel, i, a través d'Israel, de tota la humanitat.

El testimoniatge de Joan atragué també molts deixebles, dos dels quals, l'apòstol Andreu i un altre deixeble no citat, el deixaren per seguir Jesús, però els deixebles de Joan en alguns moments intenten rivalitzar amb els deixebles de Jesús sobretot en qüestions d'ascetisme, com per exemple el dejuni, o bé quan tenen gelosia de Jesús perquè bateja com Joan i tothom el seguia. Aquests deixebles fidels al Baptista ho seran fins el darrer moment, i quan Herodes el féu decapitar a la presó, ells gosaran demanar el seu cos per sepultar-lo dignament, i tindran fins i tot el detall de comunicar-ho a Jesús (Mt 14,12). D'aquesta manera, Joan Baptista, testimoni de la Veritat, esdevé precursor del Senyor fins i tot en la mort. Ell que fou el primer testimoni d'un Crist ja present, fou també un cristià avant-la-lettre.

Podríem fer encara una comparació entre la imatge que ens donen de Joan els sinòptics i l'evangeli de Joan. Diguem simplement que en els sinòptics Joan Baptista ve a anunciar sobretot el baptisme de penitència, i és presentat com el precursor de la còlera que s'acosta. El seu messianisme és, doncs, clarament escatològic. Per a Joan evangelista, en canvi, és un testimoni de la llum per tal que tothom cregui. Joan Baptista, per a Joan evangelista, dóna testimoni de la veritat, i en aquest sentit revela el Messies amagat. Més encara, l'evangelista Joan fa exclamar a Joan Baptista: *"Mireu l'Anyell de Déu, mireu el qui lleva el pecat del món"*. Amb aquesta denominació referida a Jesús fon en una sola realitat la imatge del 'Servent' d'Isaïes que carrega amb el pecat dels homes i el ritu de l'anyell pasqual, símbol de la redempció d'Israel.

Joan Baptista sabé estar sempre en el seu lloc, malgrat el corrent del moment que feia d'ell un personatge amb atribucions que el sobrepassaven : ell no era el Messies, sinó el qui ha estat enviat davant d'ell, o sigui el seu precursor; ell no era Elies ni cap dels profetes; ell no era l'espòs, sinó l'amic de l'espòs; ell no era la Paraula (Verb) sinó la veu que crida en el desert; ell no era la llum sinó aquell que dóna testimoni de la llum veritable; ell era el qui havia de minvar per tal que

Jesús creixés. Aquest saber estar en el propi lloc li dóna també el caràcter de persona humil i sense pretensions.

Joan Baptista, una barreja d'home adust i humil a la vegada, és el model de la vida monàstica pel seu ascetisme en el desert, per la seva insistència en de la conversió de vida, pel seu testimoni de radicalitat i per la seva visió del Regne escatològic que Jesús empalmarà al seu torn.

Maria de Natzaret

Ens toca parlar ara de la figura més destacada, la figura central i més clarament protagonista del Temps d'Advent i de Nadal. Quasi podem dir que no necessita presentació, però intentarem de veure el seu paper en aquest moment històric de la salvació.

Sant Pau, en la seva carta als cristians de Galàcia ens dóna una informació sintètica i esquemàtica del paper de Maria en la vinguda de Jesús al món: *"Quan el temps arribà a la seva plenitud, Déu envià el seu Fill, nascut d'una dona, nascut sota la Llei, per rescatar els qui vivien sota la Llei, perquè obtinguéssim ja la condició de fills"* (4,4-5). Resulta quasi decepcionant un missatge telegràfic com aquest. Ni tan sols no menciona el nom de Maria, encara que afirma clarament que aquesta 'dona' és Mare del Fill de Déu. Maria és presentada per Pau com el receptacle, providencial i llargament esperat, que acull el Fill de Déu. El Fill de Déu que ve a inaugurar una Nova Era, en el moment que Déu va considerar oportú, en el moment que el temps va arribar a la seva plenitud, a la seva maduresa. Aquesta Nova Era és vista per Pau com un nou alliberament, alliberament del pes opressor de la Llei, d'una llei que esclavitza i que no salva. Déu porta la salvació a la humanitat a través del seu Fill i ofereix als homes la possibilitat d'esdevenir fills en el Fill.

Comento aquesta cita paulina perquè és el text més antic del Nou Testament – cap el 57 després de Crist- que faci referència a la Mare de Déu. Certament, Pau no va conèixer la Mare de Jesús i per això no ens pot donar cap fesomia humana i espiritual de la mateixa, però l'anomena de manera implícita en un text que, si us hi heu fixat, fa confessió tant de la humanitat com de la divinitat de Jesús.

Els evangelis sinòptics, principalment Mateu i Lluc, i l'evangeli de Joan, tot i ser posteriors a la carta als gàlates, ens ofereixen cadascun un retrat peculiar de Maria de Natzaret. Però per tal de no allargar-me massa, ja que porto estona parlant i vosaltres escoltant, miraré de centrar-me en els dos quadres majors previs al naixement de Jesús, on Lluc ens dibuixa la Mare del Messies en primer pla. Em refereixo, evidentment, a les escenes de l'Anunciació (1,26-38) i de la Visitació (1,39-56).

La primera pregunta que em faig, i que ens podríem fer tots ara, és aquesta: 'Com va viure Maria de Natzaret el seu Advent? Contemplant aquests dos quadres evangèlics penso que podem afirmar que el devia viure de sorpresa en sorpresa però amb tota naturalitat. Maria era una noieta d'un poble de la Galilea, on hi vivien, pel que sembla, entre quatre-cents i cinc-cents habitants –malgrat que Lluc parli de 'ciutat', influenciat per les 'polis' gregues ja que ell provenia del

món grec-. Per tant, una noia com ella, que ni tan sols vivia a Judea, pàtria que s'esperava que seria del futur Messies, segons la profecia de Miquees, no podia tenir pretensions de cap mena, ni aspirar a res d'extraordinari. Per tant, ens l'hem d'imaginar en un context molt senzill, amb el tarannà propi de les noies de la seva edat. D'aquí ve que l'anunci de l'àngel Gabriel, tot i admetent que hagi estat tal com ens el descriu sant Lluc, i m'expresso amb una certa reserva ja que l'evangelista se serveix de models manllevats de l'Antic Testament, té lloc en un moment ordinari i domèstic de la vida la Maria. L'evangelista, però, tot donant a l'escena la solemnitat que es mereix, ens mostra a Maria, abans que tot, atenta a l'escolta de la paraula de l'àngel que li parla de part de Déu. L'actitud de sorpresa de la Verge demostra la seva perplexitat davant un anunci tan singular. Els elogis de l'àngel la deixen, com és natural, torbada i enrogada: *"Déu te guard –salve, exulta-, plena de la gràcia (del Senyor)! Ell és amb tu"... "No tinguis por, Maria – aquesta darrera expressió tranquil·litzant és repetició de l'anunci a Zacaries. A continuació l'arcàngel Gabriel li anuncia que tindrà un fill i que li posarà el nom de Jesús –en el món hebreu era el pare qui posava el nom al fill-. Jesús és anomenat fill de l'Altíssim, successor de David en el tron, rei d'Israel amb un regnat sense fi. Però Maria no es deixa enlluernar de seguida, i així que l'àngel fa una pausa s'atreveix a fer-li una pregunta que revela que no és una ingènua sinó molt realista: "Com podrà ser això, si jo sóc verge? (millor: si jo no conec home?, o bé, encara: si jo no he tingut relacions conjugals?". L'àngel ja s'esperava una pregunta semblant, i li revela que tot serà obra de l'Esperit Sant. I perquè se'n convenci encara més li fa saber que Elisabet, la seva parenta, a la seva edat avançada i tinguda per estèril ha concebut un fill. I ara ve la frase clau que arrela en el llibre del Gènesi llavors que Déu prometé un fill a Abraham (18,14): 'Perquè per a Déu no hi ha res impossible'. Davant una afirmació semblant, l'obedient, la dòcil Verge de Natzaret es rendeix, s'avé a la voluntat de Déu i dona el seu consentiment, el seu 'fiat': 'Sóc l'esclava del Senyor, que es compleixin en mi les teves paraules'. I des d'aquest mateix instant, el Verb es féu carn de la seva carn, el Déu etern entrà en la nostra finitud i començà una aventura amb nosaltres, començà a ser l'Emmanuel. Maria deixà fer a Déu els seus plans sobre ella, però això no li va estalviar un procés de fe fosc i lluminós alhora, fosc perquè la realitat que l'envoltava ignorava tot el que s'esdevenia en ella i tampoc no era qüestió d'anar divulgant que ella seria una mare verge i mare del Messies perquè no la creuria ningú. Ella, simplement, guardava aquest misteri en el seu cor. Ni tan sols a sant Josep no pogué donar-li explicacions, però si Déu ho volia així, també havia de ser Déu mateix qui la justificés. I lluminós, perquè el seu ventre era gràvid de la glòria del Déu i tota ella estava revestida de la plenitud de l'Altíssim.*

Tot just s'acaba d'acomiar de l'àngel Gabriel, i sense prendre's un descans, com qui diu, lleugera d'equipatge, s'enfila cap a Judea a veure la seva parenta Elisabet de qui l'àngel li ha comunicat tan bones noves. Emprèn, doncs, un viatge llarg, accidentat i arriscat. És que l'empeny el foc de la caritat que la inunda. Tan bon punt s'abracen totes dues, en el xoc d'ambós ventres, Joan reconeix en el ventre de Maria el Salvador i espeterneja d'alegria dins les entranyes de la seva mare. L'exultança i la inspiració que allí es donaren fou una explosió de cant i dansa, d'emoció i agraïment a Déu: *'Ets beneïda entre totes les dones i és beneït el fruit de les teves entranyes. Qui sóc jo perquè la mare del meu Senyor em vingui a visitar?... Feliç tu que has cregut: allò que el Senyor t'ha anunciat es*

complirà. I la humil Maria, que no es deixa impressionar pels elogis que li dedica la seva parenta, perquè ella sap molt bé que tot el que s'ha esdevingut en ella és obra de Déu, li canta el primer Magnificat, amb la seva veu dolça i melodiosa, èbria tota ella de l'Esperit, que es vessa per la seva boca amb una inspiració creativa que la depassa. Aquest càntic és tot un programa revolucionari, un cant a la llibertat i a l'amor. De fet, però, Lluc l'ha confegit a base de cites velltestamentàries. Encara que Maria no hagués pronunciat el Magnificat tal com figura en l'evangeli de Lluc, no hi ha dubte que se li escau perfectament.

Maria de Natzaret, doncs, va viure el seu advent en el dia a dia, atenta a la Paraula de Déu i al batec de l'esperança de tot el poble d'Israel, i sol·lícita en l'acolliment i en el servei. Tenim, doncs, en ella un exemple a imitar.

Després d'aquesta exposició, us proposo unes preguntes que us poden ajudar a crear un clima de reflexió i de pregària:

1. Davant les dificultats, problemes i pressions de tota mena, ¿sé fiar-me de Déu i deixar-li la meua vida a les seves mans?
2. La història d'Israel és també la meua història. ¿Crec de debò que la meua història, amb totes les contradiccions que l'acompanyen, pot donar llum per la fe al mateix Jesús?
3. La primera vinguda del Senyor en la llarga història del Poble escollit ens hauria d'alliçonar a preparar la seva segona vinguda. ¿Visc amb esperança joiosa el segon adveniment del Jesús gloriós? ¿Desitjo que arribi ja?

Maria de Natzaret en el primer Advent

Maria de Natzaret és la figura més destacada del temps d'Advent, apart del profeta Isaïes i de Joan Baptista, i també, per què no?, de Josep. Ella, però, és la figura central i més clarament protagonista del Temps d'Advent i de Nadal. Quasi podem dir que no necessita presentació, però intentarem de veure el seu paper en aquest moment històric de la salvació.

La primera pregunta que em faig, i que ens podríem fer tots, és aquesta: 'Com va viure Maria de Natzaret el seu Advent? Maria era una noieta d'un poble de la Galilea, on hi vivien, pel que sembla, entre quatre-cents i cinc-cents habitants – malgrat que Lluc parli de 'ciutat', influenciat per les 'polis' gregues ja que ell provenia del món grec-. Per tant, una noia com ella, que ni tan sols vivia a Judea, pàtria que s'esperava que seria del futur Messies, segons la profecia de Miquees, no podia tenir pretensions de cap mena, ni aspirar a res d'extraordinari. Això vol dir que ens l'hem d'imaginar en un context molt senzill, amb el tarannà propi de les noies de la seva edat. D'aquí ve que l'anunci de l'àngel Gabriel, tot i admetent que hagi estat tal com ens el descriu sant Lluc, i m'expresso amb una certa reserva ja que l'evangelista se serveix de models manllevats de l'Antic Testament, té lloc en un moment ordinari i domèstic de la vida la Maria. L'evangelista, però, tot donant a l'escena la solemnitat que es mereix, ens mostra a Maria, abans que tot, atenta a l'escolta de la paraula de l'Àngel que li parla de part de Déu. L'actitud de sorpresa de la Verge demostra la seva perplexitat davant un anunci tan singular. Els elogis de l'àngel la deixen, com és natural, torbada i enrogida: *"Déu te guard – =salve, exulta-, plena de la gràcia*

*(del Senyor)! Ell és amb tu"... "No tinguis por, Maria – aquesta darrera expressió tranquil·litzant és repetició de l'anunci a Zacaries. A continuació l'arcàngel Gabriel li anuncia que tindrà un fill i que li posarà el nom de Jesús –en el món hebreu era el pare qui posava el nom al fill-. Jesús és anomenat fill de l'Altíssim, successor de David en el tron, rei d'Israel amb un regnat sense fi. Però Maria no es deixa enlluernar de seguida, i així que l'àngel fa una pausa s'atreveix a fer-li una pregunta que revela que no és una ingènua sinó molt realista: "Com podrà ser això, si jo sóc verge? (millor: si jo no conec home?, o bé, encara: si jo no he tingut relacions conjugals?". L'àngel ja s'esperava una pregunta semblant, i li revela que tot serà obra de l'Esperit Sant. I perquè se'n convenci encara més li fa saber que Elisabet, la seva parenta, a la seva edat avançada i tinguda per estèril ha concebut un fill. I ara ve la frase clau que arrela en el llibre del Gènesi llavors que Déu prometé un fill a Abraham (18,14): 'Perquè per a Déu no hi ha res impossible'. Davant una afirmació semblant, l'obedient, la dòcil Verge de Natzaret es rendeix, s'avé a la voluntat de Déu i dóna el seu consentiment, el seu 'fiat': 'Sóc l'esclava del Senyor, que es compleixin en mi les teves paraules'. I des d'aquest mateix instant, el Verb es féu carn de la seva carn, el Déu etern entrà en la nostra finitud i començà una aventura *amb nosaltres*, començà a ser *l'Emmanuel*. Maria deixà fer a Déu els seus plans sobre ella, però això no li va estalviar un procés de fe fosc i lluminós alhora, fosc perquè la realitat que l'envoltava ignorava tot el que s'esdevenia en ella i tampoc no era qüestió d'anar divulgant que ella seria una mare verge i mare del Messies perquè no la creuria ningú. Ella, simplement, guardava aquest misteri en el seu cor. Ni tan sols a sant Josep no pogué donar-li explicacions, però si Déu ho volia així, també havia de ser Déu mateix qui la justificés. I lluminós, perquè el seu ventre era gràvid de la glòria del Déu i tota ella estava revestida de la plenitud de l'Altíssim.*

Maria de Natzaret, doncs, va viure el seu advent en el dia a dia, atenta a la Paraula de Déu i al batec de l'esperança de tot el poble d'Israel, i sol·lícita en l'acolliment i en el servei. Tenim, doncs, en ella un exemple a imitar.